

PRZEGLĄD WYBORCZY

*

Biuletyn informacyjny

5-6/2003

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego

ISSN 1507-983X

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego
00-902 Warszawa, ul. Wiejska 10

Opracowanie - Zespół w Krajowym Biurze Wyborczym
Bohdan Szcześniak
Alicja Kicińska
Marcin Lisiak
Redakcja - Kazimierz Wojciech Czaplicki, kierownik Biura

Skład komputerowy – Marcin Lisiak

Oddano do druku – 23 grudnia 2003 r.

Przy wykorzystaniu informacji zawartych w „Przeglądzie wyborczym” przez środki masowego przekazu, Krajowe Biuro Wyborcze będzie wdzięczne za każdorazowe wskazanie źródła informacji.

Oficjalna strona Państwowej Komisji Wyborczej w Internecie

www.pkw.gov.pl

SPIS TREŚCI	Str.
* Posiedzenia Państwowej Komisji Wyborczej	5
*Przygotowania do referendum ogólnokrajowego w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej	5
*Obwieszczenie o wyniku referendum	13
*Sprawozdanie z referendum	17
* Zadanie wynikające z ustawy o partiach politycznych i ustaw samorządowych	34
*Badanie sprawozdań finansowych komitetów wyborczych	34
*Wyjaśnienia i opinie	35
* Informacje prawne	38
* Wymiana doświadczeń z zagranicą	38

POSIEDZENIA PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

Państwowa Komisja Wyborcza odbyła 9 posiedzeń w dniach 5, 12, 19, 26 maja oraz 2, 5, 9, 16 i 30 czerwca 2003 r.

- * Państwowa Komisja Wyborcza kontynuowała prace związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Wykonując zadania w tym zakresie podjęła uchwały, w których określiła zasady drukowania kart do głosowania i tryb ich przekazywania komisjom referendalnym, wzory protokołów głosowania sporządzanych przez komisje i komisarzy wyborczych, sposób sporządzania i tryb przekazywania wyników głosowania, w tym zasady korzystania przy ustalaniu wyników z techniki elektronicznej, wydała wytyczne dla komisji do spraw referendum i komisarzy wyborczych dotyczące ich zadań i czynności w referendum oraz realizacji tych zadań. Uchwały Państwowej Komisji Wyborczej w tych sprawach zostały ogłoszone w Monitorze Polskim Nr 25, poz. 366, Nr 27, poz. 383 i 384, Nr 28, poz. 387 - 393.

Państwowa Komisja Wyborcza odpowiednio do wymogów ustawy przekazywała także opinie, wnioski i uwagi do projektów aktów prawnych wydanych w sprawach referendum przez właściwych ministrów. Rozporządzenia i zarządzenia w tych sprawach są ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 89, poz. 835 i 840 oraz w Monitorze Polskim Nr 22, poz. 331-333.

Zgodnie z art. 48 ustawy o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. z 2003 r. Nr 57, poz. 507) podmiotami referendalnymi uprawnionymi do prowadzenia kampanii referendalnej w programach radiowych i telewizyjnych oraz do zgłaszania kandydatów i mężów zaufania do komisji referendalnych mogły być partie polityczne, kluby parlamentarne, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne oraz fundacje spełniające warunki przewidziane w tej ustawie. Zaświadczenia o przysługiwaniu uprawnień wydawała, zgodnie z art. 48 ust. 3, Państwowa Komisja Wyborcza.

Państwowa Komisja Wyborcza wydała zaświadczenia o przysługiwaniu uprawnień 88 podmiotom: otrzymało je 10 partii politycznych, 2 kluby parlamentarne, 59 stowarzyszeń i innych organizacji oraz 17 fundacji. Ostateczna liczba podmiotów referendalnych wyniosła 90, ponieważ zgodnie z postanowieniami Sądu Najwyższego z dnia 7 i 8 maja 2003 r. - sygn. akt III SW 10 i SW 17/03 uprawnienia takie otrzymały także Niezależny Samorządny Związek Zawodowy "Solidarność" i Związek Nauczycielstwa Polskiego.

Wykaz podmiotów, którym Państwowa Komisja Wyborcza wydała zaświadczenia o przysługiwaniu uprawnienia do prowadzenia kampanii referendalnej

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Siedziba</i>
Partie polityczne		
1	Krajowa Partia Emerytów i Rencistów	Warszawa ul. Nowogrodzka 7/9 lok. 35 tel. (0-22) 626-88-66
2	Partia Ludowo - Demokratyczna	Warszawa ul. Piękna 3A tel. (0-22) 629-40-26
3	Partia polityczna "Prawo i Sprawiedliwość"	Warszawa ul. Nowogrodzka 84/86 tel. (0-22) 621-50-35
4	Partia polityczna Liga Polskich Rodzin	Warszawa ul. Hoża 9
5	Partia polityczna Polskie Stronnictwo Ludowe	Warszawa ul. Grzybowska 4 tel. (0-22) 620-02-51
6	Partia polityczna Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej	Warszawa Al. Jerozolimskie 30 (0-22) 625-04-72
7	Partia polityczna Sojusz Lewicy Demokratycznej	Warszawa ul. Rozbrat 44a
8	Partia polityczna Stronnictwo Demokratyczne	Warszawa ul. Chmielna 9 tel. (0-22) 826-10-01
9	Partia polityczna Unia Pracy	Warszawa ul. Nowogrodzka 4 tel. (0-22) 625-67-76
10	Partia polityczna Unia Wolności	Warszawa ul. Marszałkowska 77/79 tel. (0-22) 827-50-47
Kluby poselskie i senatorskie		
11	Klub Poselski Platforma Obywatelska	Warszawa ul. Wiejska 4/6/8 tel. (0-22) 694-25-88
12	Klub Senatorski "Blok Senat 2001"	Warszawa ul. Wiejska 4/6/8 tel. (0-22) 694-16-50
Stowarzyszenia i organizacje społeczne		
13	Europejskie Centrum Integracji i Współpracy Samorządowej "Dom Europy"	Lublin ul. M. Curie-Skłodowskiej 5 tel. (0-81) 532-05-84
14	Europejskie Centrum Młodzieży i Rozwoju Demokracji Lokalnej	Warszawa ul. Nowogrodzka 7/9 m. 6 tel. (0-22) 618-17-77

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Siedziba</i>
15	Konfederacja Pracodawców Polskich	Warszawa ul. Kredytowa 3 tel. (0-22) 828-84-31
16	Krajowe Stowarzyszenie Sołtysów	Konin ul. Dworcowa 7 lok. 77 tel. (0-63) 243-75-80
17	Krajowy Związek Kierowców i Przewoźników Drogowych "Transportowcy"	Toruń ul. Żółkiewskiego 13/29
18	Międzynarodowe Stowarzyszenie Integracji Centrum Szkolenia Wschód - Zachód	Warszawa Pl. Hallera 6a/38 (0-22) 618-10-71
19	Międzynarodowe Stowarzyszenie Pomocy "Słyszę serce"	Łódź ul. Skarbowa 28 tel. (0-42) 616-09-69
20	Niezależny Samorządny Związek Zawodowy "Solidarność"*)	Gdańsk ul. Wały Piastowskie 24 tel. (0-58) 308 44 80
21	Niezależne Zrzeszenie Studentów	Warszawa ul. Mazowiecka 7 tel. (0-22) 827-28-97
22	Organizacja Związek Nauczycielstwa Polskiego*)	Warszawa ul. Smulikowskiego 6/8 tel. (0-22) 826 10 11
23	Polska Izba Gospodarcza Importerów, Eksporterów i Kooperacji	Poznań ul. Św. Marcin 80 lok. 82 tel. (0-61) 851-78-48
24	Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych	Warszawa ul. Klonowa 6
25	Polska Rada Ruchu Europejskiego	Warszawa ul. Smolna 34 lok. 25A tel. (0-22) 827-42-96
26	Polski Związek Katolicko - Społeczny	Warszawa ul. Nowogrodzka 4 lok. 3
27	Polskie Stowarzyszenie "Dom Europejski"	Warszawa ul. Marszałkowska 77/79 lok. 206-207 tel. (0-22) 622-52-03
28	Polskie Stowarzyszenie Nie dla Unii Europejskiej	Warszawa Al. Jerozolimskie 42/100 tel. (0-22) 615-52-71
29	Polskie Stowarzyszenie Właścicieli Ziemi, Rolników, Ogrodników i Kupców	Warszawa ul. Umińskiego 4 tel. (0-22) 673-27-62
30	Przeworskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych	Przeworsk ul. Rynek 1
31	Pyskowskie Towarzystwo Przyjaźni Polsko - Francuskiej	Pyskowice ul. Strzelców Byt. 1
32	Regionalne Stowarzyszenie Rozwoju	Gorzów Wlkp. ul. Kosynierów Gdyńskich 79
33	Społeczne Towarzystwo Ekologiczne PRO-VITA ET PATRIA w Gliwicach	Gliwice ul. Zwycięstwa 41 (0-32) 775-20-05

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Siedziba</i>
34	Stowarzyszenie "Demokratyczne Porozumienie Lewicy"	Radomsko ul. Rataja 7
35	Stowarzyszenie "Forum Rozwoju Przedsiębiorczości"	Białystok ul. Obrońców Westerplatte 1
36	Stowarzyszenie "Kaszubski Instytut Rozwoju"	Kościerzyna ul. Długa 31 lok. 20 tel. (0-58) 686-31-42
37	Stowarzyszenie "Młode Centrum"	Poznań ul. Stary Rynek 27, lok. 28
38	Stowarzyszenie "Młodzi Bez Granic"	Poznań ul. Ratajczaka 37
39	Stowarzyszenie "Młodzi Demokraci"	Warszawa ul. Andersa 21
40	Stowarzyszenie "Nasza Ziemia Grybowska"	Grybów ul. Jakubowskiego 33
41	Stowarzyszenie "Polska - Europa"	Poznań ul. Łukaszewicza 19/4 tel. (0-61) 833-00-44
42	Stowarzyszenie "Praworządny Sulechów"	Sulechów Osiedle Konstytucji 2, lok. 37 (0-68) 385-42-64
43	Stowarzyszenie "Pro Europa"	Warszawa ul. Szara 10a lok. 209 tel. (0-22) 622-07-36
44	Stowarzyszenie "Projekt Europa"	Kielce ul. Warszawska 36 lok. 2
45	Stowarzyszenie "Rodzina Polska"	Białystok Rynek Kościuszki 13 lok. 2
46	Stowarzyszenie "Sojusz Młodej Lewicy"	Warszawa ul. Rozbrat 44
47	Stowarzyszenie Awangarda Narodowa	Lubartów ul. Chopina 19b/12
48	Stowarzyszenie Centrum Współpracy z Zagranicą "Luboń bez granic"	Luboń ul. Jana Sobieskiego 97 tel. (0-61) 813-00-72
49	Stowarzyszenie Europejska Inicjatywa Młodzieży	Szczecin ul. Garncarska 5 lok. 3
50	Stowarzyszenie Kalisz XXI	Kalisz ul. Targowa 24 tel. (0-62) 501-90-07
51	Stowarzyszenie Klub "Beneficus"	Kraków Rynek Podgórski 4
52	Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych i Twórczych	Wrocław ul. Podwale 74A/33 (0-71) 343-29-37
53	Stowarzyszenie Międzyszkolne Centrum Informacji oraz Edukacji Europejskiej i Regionalnej	Zielona Góra ul. Zachodnia 63 tel. (0-68) 327-93-72
54	Stowarzyszenie Młodej Lewicy Demokratycznej	Warszawa ul. Rozbrat 44A

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Siedziba</i>
55	Stowarzyszenie Młodych Wielkopolan	Poznań ul. Woźna 12 tel. (0-61) 852-93-05
56	Stowarzyszenie na Rzecz Europy Ojczyzn	Warszawa (Prezes Stowarzyszenia Poseł Jan Łopuszański)
57	Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Polski z Unią Europejską	Biała Podlaska Pl. Wolności 12 tel. (0-83) 342-08-17
58	Stowarzyszenie Nie dla Unii Europejskiej "Nie dla UE"	Kraków ul. Konarskiego 26 lok. 4 tel. (0-12) 634-13-98
59	Stowarzyszenie Obrony Praw i Wolności Studentów S.O.S.	Wrocław ul. Jedności Narodowej 185
60	Stowarzyszenie Optima Fide	Kraków ul. Sarego 3 lok. 12A
61	Stowarzyszenie Oświatowe i Kulturalno-Sportowe "Rodzina w Europie"	Wejherowo ul. Pomorska 16 lok. 6 tel. (0-58) 778-15-48
62	Stowarzyszenie Patriotyczne "Wola-Bemowo"	Warszawa ul. Płocka 35 m. 24 tel. (0-22) 632-94-13
63	Stowarzyszenie Proeuropejskie Centrum Edukacji	Warszawa ul. I. Curie 5B lok. 10
64	Stowarzyszenie Ruch Obrony Obywateli	Poznań ul. Wrocławska 6
65	Stowarzyszenie Samorządowa Wspólnota Obywatelska	Rajsko ul. Pszczyńska 6 (0-33) 843-14-50
66	Stowarzyszenie Społeczno - Kulturalne Mieszkańców Gmin Powiatu Zawierciańskiego	Zawiercie ul. Leśna 10
67	Towarzystwo Edukacyjne "Wiedza Powszechna"	Gdańsk ul. Startowa 21F/12 tel. (0-58) 557-42-76
68	Towarzystwo Kultury Narodowo - Religijnej im. Jana Pawła II	Zielona Góra ul. Wileńska 2
69	Turkowskie Stowarzyszenie Młodych	Turek ul. Nowa 22
70	Zrzeszenie Studentów Polskich	Warszawa ul. Ordynacka 9 tel. (0-22) 828-39-90
71	Związek Harcerstwa Polskiego	Warszawa ul. Marii Konopnickiej 6 tel. (0-22) 339-06-00
72	Związek Młodzieży Wiejskiej	Warszawa ul. Nowy Świat 18/20 tel. (0-22) 826-11-68
73	Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej	Warszawa ul. Smolna 40 (0-22) 331-50-36

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Siedziba</i>
Fundacje		
74	Fundacja "Głos - Fundacja dla Zachowania Polskiego Dziedzictwa"	Warszawa ul. Przasnyska 9 lok. 31
75	Fundacja "Instytut Spraw Publicznych"	Warszawa ul. Flory 9 tel. (0-22) 845-68-58
76	Fundacja "Klub Obywatelski"	Warszawa ul. Czarnieckiego 43 lok. 3
77	Fundacja "Międzynarodowy Instytut Prawa i Mieszkalnictwa"	Warszawa ul. Gombrowicza 17 tel. (0-22) 833-11-60
78	Fundacja "Unia & Polska"	Warszawa ul. Poznańska 12 lok. 102 tel. (0-22) 629-09-11
79	Fundacja Akademia Promocji	Warszawa ul. Inżynierska 3 tel. (0-22) 670-21-88
80	Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej	Warszawa ul. Noakowskiego 10 tel. (0-22) 875-85-40
81	Fundacja Centrum Europejskie - Natolin	Warszawa ul. Nowoursynowska 84 tel. (0-22) 545-98-00
82	Fundacja Centrum Stosunków Międzynarodowych	Warszawa ul. Emilii Plater 25 tel. (0-22) 646-52-67
83	Fundacja Europejskie Centrum Proekologiczne	Wrocław ul. Uniwersytecka 1 tel. (0-71) 343-66-95
84	Fundacja im. Józefa Ślisza	Warszawa ul. Reymonta 12A
85	Fundacja Instytut Studiów Strategicznych	Kraków ul. Mikołajska 4 tel. (0-12) 421-97-04
86	Fundacja na Rzecz Wzajemnego Poznania Narodów ANKRA	Warszawa ul. Sady Żoliborskie 3, lok. 62 tel. (0-22) 839-90-23
87	Fundacja Nowy Staw	Nasutów 98a gm. Niemce
88	Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości	Łódź ul. Piotrkowska 86 (0-42) 632-90-89
89	Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji	Warszawa ul. Mokotowska 43 lok. 511 tel. (0-22) 622-37-06
90	Polska Fundacja Imienia Roberta Schumana	Warszawa Al. Ujazdowskie 37 tel. (0-22) 621-21-61

*) Zaświadczenia wydane zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego

**Wykaz podmiotów, którym Państwowa Komisja Wyborcza
odmówiła wydania zaświadczeń**

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Siedziba</i>	<i>Podstawa odmowy</i>
1	"Przymierze Śląskie"	Tarnowskie Góry	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a i c, ust. 2 pkt 3
2	Demokratyczna Unia Kobiet - Klub Wrocławski	Wrocław	art. 48 ust. 1 pkt 3, ust. 2 pkt 3
3	Federacja Konsumentów	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
4	Forum Społeczno - Narodowej Gospodarki Rynkowej	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a, ust. 2 pkt 3
5	Fundacja "Bieda"	Plewiska	art. 48 ust. 1 pkt 4
6	Fundacja "Dziecięce Listy do Świata"	Kraków	art. 48 ust. 1 pkt 4 i pkt 3 lit. c
7	Fundacja "Kasa Nadziei"	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 4, ust. 2 pkt 3
8	Fundacja Instytut Organizacji i Zarządzania	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 4, ust. 2 pkt 3
9	Fundacja Kolegium Europy Wschodniej	Wrocław	art. 48 ust. 1 pkt 4
10	Fundacja Małych i Średnich Przedsiębiorstw Komandor	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 4, ust. 2 pkt 3
11	Fundacja Ochrony Stanowisk Pracy i Zdrowia	Zabrze	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
12	Fundacja Partnerstwo dla Środowiska	Kraków	art. 48 ust. 1 pkt 4
13	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym	Stróże	art. 48 ust. 1 pkt 4 i pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
14	Fundacja Rademenes	Wrocław	art. 48 ust. 1 pkt 4 i pkt 3 lit. c
15	Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 4
16	Fundacja Servire Veritati, Instytut Edukacji Narodowej	Lublin	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
17	Gminna Grupa Międzyrzeczan	Międzyrzecz	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. b i c
18	Katolickie Stowarzyszenie "Civitas Christiana"	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
19	Katolickie Stowarzyszenie Kolejarzy Polskich	Lublin	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
20	Klub Inteligencji Katolickiej	Katowice	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
21	Klub Parlamentarny Sojusz Lewicy Demokratycznej	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 2
22	Klub Senacki Sojusz Lewicy Demokratycznej - Unia Pracy	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 2
23	Kółko Rolnicze w Mirocinie Średnim	Mirocin Średni	art. 48 ust. 1 pkt 3, ust. 2 pkt 3
24	Krajowa Rada Izb Rolniczych	Warszawa	art. 48 ust. 1
25	Krajowe Forum Samorządowe	Bydgoszcz	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
26	Krajowy Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
27	Mazowieckie Porozumienie Samorządowe	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
28	Mikołowskie Towarzystwo Charytatywne	Mikołów	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
29	Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Rolników Indywidualnych "Solidarność"	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
30	Partia polityczna Unia Polityki Realnej	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 1 lit. a
31	Polska Fundacja Upowszechniania Nauki	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 4, ust. 2 pkt 3
32	Polska Izba Przemysłowo - Handlowa Budownictwa	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
33	Polska Unia Właścicieli Nieruchomości w Warszawie	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a-c
34	Polski Regionalny Oddział Międzynarodowego Zrzeszenia Stowarzyszeń "Sobór Wszechrólówian"	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
35	Polskie Stowarzyszenie Morskie-Gospodarcze im. E. Kwiatkowskiego	Sopot	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Siedziba</i>	<i>Podstawa odmowy</i>
36	Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli i Wychowawców	Kraków	art. 48 ust. 1 pkt 2 lit. c, ust. 2 pkt 3
37	Polskie Stowarzyszenie Obrońców Życia Człowieka	Kraków	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
38	Pomorska Izba Przemysłowo - Handlowa	Gdańsk	art. 48 ust. 1
39	Sądeckiej Fundacji Rozwoju Wsi i Rolnictwa	Nowy Sącz	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
40	Spółeczne Towarzystwo Oświatowe	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
41	Stowarzyszenie "Dzieci w Europie"	Bełchatów	art. 48 ust. 2 pkt 3
42	Stowarzyszenie "Kasa Wzajemnej Pomocy"	Nowy Sącz	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
43	Stowarzyszenie "Klub Nowe Centrum"	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
44	Stowarzyszenie "Liga Powiatowa"	Proszowice	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
45	Stowarzyszenie "Obywatelski Ruch Obrony Bezrobotnych"	Katowice	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
46	Stowarzyszenie "Oławska Inicjatywa Ochrony Mieszkańców"	Oława	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a-c
47	Stowarzyszenie "Polska z Unią Europejską"	Bielsko - Biała	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a
48	Stowarzyszenie "Porozumienie dla Bytomia"	Bytom	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
49	Stowarzyszenie "Ruch na Rzecz Samorządu Ziemi Proszowickiej"	Proszowice	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
50	Stowarzyszenie "Świętokrzyski Komitet Budowy Pomnika Ojca Świętego Jana Pawła II w Bodzentynie"	Kraków	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a i c
51	Stowarzyszenie Centrum Promocji i Rozwoju Gminy Lubrza	Lubrza	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
52	Stowarzyszenie do Walki o Przestrzeganie Prawa w Rzeczypospolitej Polskiej	Jaworzno	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a i c, ust. 2 pkt 3
53	Stowarzyszenie Edukacyjno - Gospodarcze "Capita"	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a i c, ust. 2 pkt 3
54	Stowarzyszenie Forum Ziemia Grodkowska	Grodków	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
55	Stowarzyszenie Gmin Górniczych	Rybnik	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
56	Stowarzyszenie Klub Samorządu i Demokracji	Śrem	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
57	Stowarzyszenie Kobyłkowskie Towarzystwo Samorządowe	Kobyłka	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
58	Stowarzyszenie Komitet Obywatelski "Solidarność"	Trzebinia	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. b i c, ust. 2 pkt 3
59	Stowarzyszenie Konserwatywno - Liberalne KoLibber	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
60	Stowarzyszenie Kontra - Stowarzyszenie Studenckie	Szczecin	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
61	Stowarzyszenie Krajowy Związek Lokatorów i Spółdzielców	Konin	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
62	Stowarzyszenie Liga Rodzin	Kórnik	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a i c
63	Stowarzyszenie Młodzież Wszechpolska	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
64	Stowarzyszenie na Rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
65	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Oświaty	Lublin	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
66	Stowarzyszenie na Rzecz Wolnego Handlu	Kraków	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
67	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół	Nysa	art. 48 ust. 2 pkt 3
68	Stowarzyszenie Polska Federacja Stowarzyszeń Rodzin Katolickich	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
69	Stowarzyszenie Polski Komitet Słowiański	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a i c
70	Stowarzyszenie Polskich Mediów	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
71	Stowarzyszenie Polskich Mediów	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
72	Stowarzyszenie Przedsiębiorców Małopolski	Andrychów	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Siedziba</i>	<i>Podstawa odmowy</i>
73	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Chorych "Serce"	Świdnica	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
74	Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej "Olza"	Cieszyn	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
75	Stowarzyszenie Ruch Autonomii Śląska w Rybniku	Rybnik	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
76	Stowarzyszenie Ruchu Studenckiego - Ordynacka	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
77	Stowarzyszenie Samorządowe Forum Prawicy	Mogilno	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
78	Stowarzyszenie Samorządów Polskich Euroregionu "Niemen"	Suwałki	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
79	Stowarzyszenie Środowiskowe Wolanin w Krakowie	Kraków	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
80	Stowarzyszenie Unia Lokalna "Wzajemna Pomoc Mieszkaniowa"	Myszków	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
81	Stowarzyszenie Urodzonych w Niewoli Niemieckiej	Włocławek	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
82	Stowarzyszenie Wspólnoty Narodów Słowiańskich	Szówsk	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c, ust. 2 pkt 3
83	Stowarzyszenie Współpracy Gminy Lwówek z Zagranicą	Lwówek	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
84	Stowarzyszenie Zrzeszenie Międzynarodowych Przewoźników Drogowych w Polsce	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
85	Towarzystwo Społeczno - Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim	Gogolin	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
86	Związek Emerytów i Rencistów Polskich Kolei Państwowych	Olsztyn	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
87	Związek Zawodowy Rolnictwa "Samoobrona"	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. c
88	Związek Zawodowy Rolników "Ojczyzna"	Warszawa	art. 48 ust. 1 pkt 3 lit. a-c

* W dniu 9 czerwca 2003 r. Państwowa Komisja Wyborcza, po ustaleniu wyników głosowania przeprowadzonego w dniach 7 i 8 czerwca 2003 r. ustaliła wynik referendum oraz sporządziła i podała do publicznej wiadomości obwieszczenie o wyniku ogólnokrajowego referendum. Obwieszczenie jest ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 103, poz. 953.

OBWIESZCZENIE
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ
z dnia 9 czerwca 2003 r.

o wyniku ogólnokrajowego referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej.

Na podstawie art. 29 ust. 3 pkt 4 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. Nr 57, poz. 507 i Nr 85, poz. 782) Państwowa Komisja Wyborcza podaje do publicznej wiadomości wynik wyznaczonego na dzień 8 czerwca 2003 r. referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, w którym głosowanie przeprowadzono w dniach 7 i 8 czerwca 2003 r.

I.

Głosowanie przeprowadzono w **25 165** obwodach głosowania.

II.

Na podstawie protokołów głosowania otrzymanych od wszystkich komisarzy wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła następujące wyniki głosowania:

liczba osób uprawnionych do głosowania	29 868 474
liczba osób, którym wydano karty do głosowania	17 586 215
liczba kart nieważnych wyjętych z urn	1 282
liczba kart ważnych wyjętych z urn, czyli liczba osób, które wzięły udział w głosowaniu	17 578 818.
Frekwencja wyniosła	58,85 %.

Państwowa Komisja Wyborcza stwierdza, że w referendum wzięła udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, w związku z czym - zgodnie z art. 90 ust. 3 i art. 125 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. Nr 57, poz. 507 i Nr 85, poz. 782) - wynik referendum jest wiążący.

III.

Państwowa Komisja Wyborcza stwierdza, że w głosowaniu oddano:

głosów nieważnych	126 194,
co stanowi 0,72 % ogólnej liczby głosów,	
głosów ważnych	17 452 624,
co stanowi 99,28 % ogólnej liczby głosów.	

Na postawione w referendum pytanie:

„Czy wyraża Pani / Pan zgodę na przystąpienie Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej?”

liczba oddanych głosów ważnych z odpowiedziami:

pozytywnymi "TAK" wyniosła **13 516 612,**

co stanowi **77,45 %** głosów ważnych,

negatywnymi "NIE" wyniosła **3 936 012,**

co stanowi **22,55 %** głosów ważnych.

Państwowa Komisja Wyborcza stwierdza, że w referendum większość głosów ważnych oddano za odpowiedzią pozytywną, w związku z czym - zgodnie z art. 73 ust. 2 ustawy o referendum ogólnokrajowym - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej uzyskał zgodę na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej.

IV.

Zestawienie wyników głosowania według województw stanowi załącznik do niniejszego ogłoszenia.

Przewodniczący

Państwowej Komisji Wyborczej

(-) Ferdynand Rymarz

Zastępcy Przewodniczącego

Państwowej Komisji Wyborczej:

(-) Jan Kacprzak

(-) Stanisław Kosmal

Członkowie

Państwowej Komisji Wyborczej:

(-) Stefan Jaworski

(-) Andrzej Kisielewicz

(-) Andrzej Mączyński

(-) Zbigniew Szonert

(-) Stanisław Zabłocki

(-) Tadeusz Żyznowski

**Zestawienie wyników głosowania w ogólnokrajowym referendum
w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej
(według województw)**

Pytanie: Czy wyraża Pani / Pan zgodę na przystąpienie Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej?

L. p.	Województwo	Liczba obwodów głosowania	Liczba uprawnionych do głosowania	Liczba kart ważnych	Frekwencja % (5:4)	Głosy nieważne		Głosy ważne					
						liczba	% (7:5)	ogółem		odpowiedzi			
								liczba	% (9:5)	TAK		NIE	
										liczba	% (11:9)	liczba	% (13:9)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Ogółem	25 165	29 868 474	17 578 818	58,85	126 194	0,72	17 452 624	99,28	13 516 612	77,45	3 936 012	22,55
1	dolnośląskie	1 824	2 308 680	1 389 431	60,18	8 043	0,58	1 381 388	99,42	1 155 723	83,66	225 665	16,34
2	kujawsko-pomorskie	1 367	1 605 181	929 397	57,90	6 609	0,71	922 788	99,29	711 520	77,11	211 268	22,89
3	lubelskie	1 778	1 716 660	951 838	55,45	8 462	0,89	943 376	99,11	596 715	63,25	346 661	36,75
4	lubuskie	655	783 984	456 354	58,21	2 992	0,66	453 362	99,34	380 909	84,02	72 453	15,98
5	łódzkie	1 701	2 069 677	1 194 200	57,70	9 842	0,82	1 184 358	99,18	844 870	71,34	339 488	28,66
6	małopolskie	2 224	2 475 661	1 483 101	59,91	10 812	0,73	1 472 289	99,27	1 121 202	76,15	351 087	23,85
7	mazowieckie	3 318	4 091 127	2 474 290	60,48	17 985	0,73	2 456 305	99,27	1 834 764	74,70	621 541	25,30
	<i>w tym obwody za granicą</i>	166	96 171	79 452	82,62	479	0,60	78 973	99,40	70 031	88,68	8 942	11,32
8	opolskie	794	823 806	449 437	54,56	3 335	0,74	446 102	99,26	378 649	84,88	67 453	15,12
9	podkarpackie	1 641	1 592 979	913 045	57,32	7 374	0,81	905 671	99,19	634 715	70,08	270 956	29,92
10	podlaskie	844	929 705	490 008	52,71	3 849	0,79	486 159	99,21	333 656	68,63	152 503	31,37
11	pomorskie*)	1 286	1 681 149	1 055 602	62,79	6 133	0,58	1 049 469	99,42	842 147	80,25	207 322	19,75
12	śląskie	2 691	3 736 344	2 294 120	61,40	13 715	0,60	2 280 405	99,40	1 927 221	84,51	353 184	15,49
13	świętokrzyskie	928	1 029 708	536 941	52,14	4 708	0,88	532 233	99,12	403 198	75,76	129 035	24,24
14	warmińsko-mazurskie	976	1 108 377	606 725	54,74	5 660	0,93	601 065	99,07	491 208	81,72	109 857	18,28
15	wielkopolskie	2 090	2 574 227	1 570 042	60,99	11 896	0,76	1 558 146	99,24	1 201 760	77,13	356 386	22,87
16	zachodniopomorskie**)	1 048	1 341 209	784 287	58,48	4 779	0,61	779 508	99,39	658 355	84,46	121 153	15,54

*) w tym 5 obwodów na polskich statkach morskich

***) w tym 9 obwodów na polskich statkach morskich

* Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawową właściwością sporządziła sprawozdanie z przebiegu referendum i przekazała je Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu, Prezesowi Rady Ministrów oraz Sądowi Najwyższemu.

**Sprawozdanie z przebiegu ogólnokrajowego referendum
w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego
przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej
wyznaczonego na dzień 8 czerwca 2003 r.**

I. Zarządzenie i przygotowanie referendum ogólnokrajowego.

1. Referendum zostało zarządzone przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwałą z dnia 17 kwietnia 2003 r. na podstawie art. 90 Konstytucji oraz art. 71 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym. Referendum wyznaczono na dzień 8 czerwca 2003 r., a przeprowadzenie głosowania w referendum na dni 7 i 8 czerwca. Pod referendum zostało poddane pytanie: "Czy wyraża Pani/Pan zgodę na przystąpienie Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej?".

Uchwała Sejmu jest ogłoszona w Dzienniku Ustaw Nr 66, poz. 613 z dnia 17 kwietnia 2003 r.

2. Referendum zostało przygotowane i przeprowadzone na podstawie powołanej wyżej ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym, zwanej dalej ustawą, a w sprawach nieuregulowanych w tej ustawie lub zgodnie z zawartymi w niej odesłaniami, stosowano przepisy ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r.- Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499, Nr 74, poz. 786 i Nr 154, poz. 1802, z 2002 r. Nr 14, poz. 128, Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 153, poz. 1271 oraz z 2003 r. Nr 57, poz. 507), zwanej dalej Ordynacją wyborczą.
3. Zgodnie z ustawowym upoważnieniem właściwi ministrowie i Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji wydali przewidziane w ustawie akty wykonawcze dotyczące: sporządzania i aktualizacji spisu osób uprawnionych do udziału w referendum; zgłaszania kandydatów do obwodowych komisji do spraw referendum i trybu powoływania tych komisji; sprawowania nadzoru nad prowadzeniem rejestru i spisu wyborców; utworzenia obwodów głosowania za granicą i na polskich statkach morskich; ochrony lokali obwodowych komisji do spraw referendum w czasie przerwy w głosowaniu; trybu postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania audycji referendalnych, sposobu przygotowania i rozpowszechniania tych audycji oraz czasu przeznaczonego na ich rozpowszechnianie i ramowego podziału czasu w programach ogólnokrajowych i regionalnych; obowiązków dowódców i przełożonych w zakresie zapewnienia warunków udziału w głosowaniu żołnierzy i pracowników służb więziennych, celnych, pożarnych.

Państwowa Komisja Wyborcza w różnych formach ściśle współdziałała w sprawach wydania tych aktów prawnych. Niezwłocznie po wejściu w życie ustawy nawiązała współpracę z ministrami celem wydania aktów prawnych w terminach odpowiednio wyprzedzających wykonanie poszczególnych czynności referendalnych. Przygotowane zostały propozycje stosownych regulacji, opiniowano projekty, zgłaszano uwagi legislacyjne i wnioski.

Wykaz aktów prawnych stanowi załącznik nr 1 do sprawozdania.

4. Państwowa Komisja Wyborcza wykonując ustawowe upoważnienie uchwaliła swój regulamin oraz regulamin obwodowych komisji do spraw referendum i wzór ich pieczęci; określiła tryb i terminy powołania komisji obwodowych dla obwodów głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich; wzór zaświadczenia dla mężów zaufania; wzór karty do głosowania w referendum oraz zasady drukowania kart i tryb ich przekazywania obwodowym komisjom do spraw referendum; wytyczne dla komisji obwodowych dotyczące przygotowania i przeprowadzenia głosowania w referendum oraz wytyczne dla tych komisji i komisarzy wyborczych dotyczące przekazywania informacji o liczbie osób uprawnionych do głosowania i liczbie wydanych kart do głosowania po pierwszym jego dniu; tryb przekazywania właściwemu komisarzowi wyborczemu wyników głosowania z obwodów za granicą i na statkach morskich oraz tryb przesyłania przez komisarzy wyborczych danych i protokołów głosowania do Państwowej Komisji Wyborczej.

Wykaz uchwał Państwowej Komisji Wyborczej stanowi załącznik nr 2 do sprawozdania.

5. Referendum przeprowadziły organy określone w art. 10 ustawy: Państwowa Komisja Wyborcza, komisarze wyborczy i obwodowe komisje do spraw referendum. Czynności referendalne zostały wykonane w ustawowo określonym trybie i terminach.

Obwodowe komisje do spraw referendum powołali wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast), a za granicą i na polskich statkach morskich-odpowiednio konsulowie i kapitanowie statków. Powołano łącznie 25.165 komisji obwodowych, w tym 24.985 komisji na obszarze kraju, 166 komisji za granicą i 14 komisji na polskich statkach. W skład komisji powołano ponad 264 tys. osób. Zgodnie z przepisami ustawy komisje zostały powołane spośród kandydatów zgłoszonych przez uprawnione podmioty referendalne, które otrzymały od Państwowej Komisji Wyborczej zaświadczenie potwierdzające to uprawnienie. W skład każdej komisji z urzędu wchodziła jedna osoba wskazana przez wójta oraz odpowiednio konsula i kapitana statku.

Z informacji posiadanych przez Państwową Komisję Wyborczą wynika, że w procedurze powołania komisji referendalnych nie było istotnych naruszeń przepisów prawa; zdarzające się nieprawidłowości miały charakter organizacyjno-techniczny.

6. Zgodnie z ustawą głosowanie przeprowadzano w stałych obwodach głosowania utworzonych na podstawie przepisów Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw dla wyborów samorządowych w 1998 r. Zmiany w podziale na obwody były dokonywane z powodu zmiany liczby mieszkańców. Ustawowym obowiązkiem było ponadto utworzenie obwodów w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w szpitalach i zakładach pomocy społecznej, w których w dniu referendum miało przebywać co najmniej 50 osób uprawnionych do głosowania. Mogły być także tworzone obwody głosowania w domach studenckich, jeśli przynajmniej 50 osób uprawnionych zamierzało w nich przebywać w dniu referendum. Obwody głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą oraz na polskich statkach morskich przebywających w podróży tworzyli odpowiednio Minister Spraw Zagranicznych i Minister Infrastruktury. W każdej gminie przygotowano lokale dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. W dużych gminach stosowano zasadę, aby lokal taki przypadał na 15000 mieszkańców, w gminach mniejszych utworzono co najmniej jeden taki lokal. Niezależnie od tej formy pomocy dla osób niepełnosprawnych, w większości miast i gmin na znaczącą skalę były stosowane inne formy zapewnienia osobom niepełnosprawnych i w podeszłym wieku udziału w referendum - w szczególności zapewniono środki transportu do lokali głosowania, podjazdy dla wózków inwalidzkich, informację o miejscach głosowania. Aktywnie uczestniczyły w tych działaniach organy samorządu, organizacje społeczne, młodzież. O powszechne podejmowanie takich inicjatyw i działań publicznie apelowała do organów samorządu Państwowa Komisja Wyborcza.

Utworzonych zostało ogółem 25.165 obwodów głosowania, w tym: 24.985 obwodów na obszarze kraju, 166 obwodów za granicą i 14 obwodów na polskich statkach morskich. Spośród 24.985 obwodów w kraju było 23.539 obwodów stałych i 1446 obwodów odrębnych utworzonych: w szpitalach i domach pomocy społecznej-1149 obwodów, domach studenckich -123 obwody, zakładach karnych i aresztach śledczych-174 obwody.

Państwowa Komisja Wyborcza udzielała wójtom, burmistrzom i prezydentom miast wyjaśnień w sprawach tworzenia obwodów głosowania. Bieżących informacji w tych sprawach udzielali w miarę potrzeby komisarze wyborczy, wskazując na obowiązek zapewnienia głosującym informacji o granicach obwodów i miejscach głosowania. Rozplakatowano obwieszczenia, a także w innych formach zapewniono informację o

obwodach. Według danych przekazanych Państwowej Komisji Wyborczej obwieszczenia były rozplakatowane w terminie wymaganym kalendarzem czynności referendalnych, a w wielu gminach informacje o lokalach i godzinach głosowania podano także w lokalnej prasie, na tablicach ogłoszeń oraz wywieszono w budynkach mieszkalnych. Państwowa Komisja Wyborcza otrzymywała jednak informacje o niewystarczającej liczbie obwieszczeń, zwłaszcza w dużych miastach. Komisarze wyborczy podejmowali w tych sprawach interwencje w urzędach gmin.

7. W ustawowym trybie i terminie zostały sporządzone spisy osób uprawnionych do głosowania. Ogółem w spisach ujęto 29.868.474 osoby. Z danych zgromadzonych w Państwowej Komisji Wyborczej wynika, że w przeważającej liczbie gmin spisy zostały sporządzone prawidłowo i z dużą starannością. Sygnalizowano jednak w dniach głosowania nieprawidłowości w spisach w szpitalach i zakładach pomocy społecznej, polegające zwłaszcza na niedokładnej ich aktualizacji o osoby które przybyły do tych placówek bezpośrednio przed głosowaniem. W tych sprawach komisarze wyborczy niezwłocznie podejmowali interwencje. Uchybienia tego rodzaju występowały jednak sporadycznie i uprawniona jest ocena, że generalnie w obwodach głosowania utworzonych w szpitalach i zakładach pomocy społecznej spisy sporządzono poprawnie. Skargi w tych sprawach były nieliczne. Niewiele było także skarg, uwag i interwencji od osób zamieszkujących czasowo na obszarze gminy, którzy wpisywani są do spisu bądź stałego rejestru wyborców w miejscu czasowego zamieszkania na swój wniosek. Kilkakrotnie informowano Państwową Komisję Wyborczą o przypadkach niewykreślenia ze spisu w miejscu stałego zamieszkania osoby ujętej w spisie sporządzonym dla obwodu w domu studenckim. Komisarze wyborczy, delegatury terenowe Krajowego Biura Wyborczego i urzędy wielu gmin starały się zapewnić w różnych formach informację w tych sprawach, m.in. informowano w lokalnej prasie i radiu o możliwości i warunkach dopisania się do rejestru i spisu uprawnionych.
8. Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze na stronie internetowej www.pkw.gov.pl, w wyjaśnieniach w prasie, telewizji i w radiu, a także w informacjach pisemnych i telefonicznych informowały zainteresowane organy i obywateli o obowiązujących przepisach prawnych, w tym o terminie składania wniosków o dopisanie do spisu w miejscu czasowego pobytu, o możliwości pobrania zaświadczenia o prawie do głosowania uprawniającego do głosowania w każdym obwodzie, o terminach, sposobie głosowania, o treści karty do głosowania itp.

II. Kampania referendalna.

1. Zgodnie z ustawą, uzyskanie statusu podmiotu uprawnionego do udziału w kampanii referendalnej w tym w programach radiowych i telewizyjnych nadawców publicznych,

wymagało spełnienia przesłanek przewidzianych w przepisach art. 48 ust. 1 i 2 ustawy i dopełnienia przewidzianych tamże czynności oraz potwierdzenia tego zaświadczeniem Państwowej Komisji Wyborczej o przysługiwaniu takiego uprawnienia (ust.3).

Państwowa Komisja Wyborcza rozpatrzyła wnioski o wydanie zaświadczenia od 187 podmiotów i wydała zaświadczenia 88 podmiotom, w tym: 10 partiom politycznym, 2 klubom parlamentarnym, 59 stowarzyszeniom i innym organizacjom społecznym oraz 17 fundacjom. Pozostałym podmiotom odmówiła wydania zaświadczenia z powodu niespełniania przez nie wymagań przewidzianych w ustawie. Państwowa Komisja Wyborcza przy rozpatrywaniu zawiadomień o wydanie zaświadczenia stosowała kryteria określone w art. 48 ust. 1 i 2 ustawy, ustalające wyczerpujący katalog dowodów, które mogły być uwzględnione przy ustalaniu, czy dany podmiot spełnia warunki do otrzymania zaświadczenia. Dowodami tymi były w szczególności: uwierzytelniony statut i wyciąg z Krajowego Rejestru Sądowego, w tym zakres celów statutowych obejmujący działalność związaną z przedmiotem referendum.

W razie niespełnienia przez podmiot ustawowo określonych wymagań i wobec braku procedury usuwania wady zawiadomienia, Państwowa Komisja Wyborcza wykonując nakaz zawarty w art. 48 ust. 4 odmawiała wydania zaświadczenia. Na postanowienia Komisji o odmowie wydania zaświadczenia 42 podmioty, zgodnie z art. 48 ust. 6 ustawy, wniosły skargi do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy uwzględnił 2 skargi: Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego i Państwowa Komisja Wyborcza wydała tym organizacjom zaświadczenia. Ogółem zaświadczenia otrzymało 90 podmiotów.

2. Do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęły liczne pytania dotyczące dopuszczalności podawania w trakcie trwania referendum częściowych informacji o frekwencji referendalnej, zwłaszcza po pierwszym dniu głosowania. Sprawa ta była również przedmiotem publikacji prasowych. Państwowa Komisja Wyborcza na posiedzeniu w dniu 28 kwietnia br. zajęła stanowisko, że podawanie informacji o frekwencji w czasie głosowania stanowiłoby naruszenie, przewidzianych w przepisach art. 38, 39, 41 ustawy, zakazów prowadzenia kampanii referendalnej w okresie 24 godzin przed dniem głosowania i w czasie głosowania. Wyrażając takie stanowisko Państwowa Komisja Wyborcza brała pod uwagę treść art. 125 ust. 3 Konstytucji, że frekwencja decyduje o wiążącym charakterze referendum, a co za tym idzie wpływa na wynik referendum.

W związku ze znowelizowaniem art. 32 i art. 41 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym, ustawą zmieniającą z dnia 10 maja 2003 r. (Dz. U. Nr 85, poz. 782) Państwowa Komisja Wyborcza uchwałami z dnia 19 maja 2003 r. i 26 maja 2003 r. ustaliła zasady i tryb sporządzania, przekazywania i podawania po pierwszym dniu głosowania informacji o liczbie osób uprawnionych do głosowania i liczbie wydanych kart do głosowania.

3. Do Państwowej Komisji Wyborczej kierowane były liczne pytania od podmiotów referendalnych i obywateli dotyczące zabezpieczenia lokali głosowania w czasie nocnej przerwy z 7 na 8 czerwca 2003 r. Państwowa Komisja Wyborcza zajmując stanowisko w tych sprawach sygnalizowała te problemy wójtom, burmistrzom (prezydentom miast) zgodnie z powierzonymi im zadaniami i obowiązkami w tym zakresie. W wytycznych dla obwodowych komisji do spraw referendum, stanowiących załącznik do uchwały z dnia 19 maja 2003 r., Państwowa Komisja Wyborcza zobowiązała obwodowe komisje do spraw referendum do dokonywania kontroli stanu zabezpieczenia lokali i sposobu pełnienia dozoru przez wyznaczone do tego służby. Współdziałała także w tych sprawach z organami policji.
4. Państwowa Komisja Wyborcza w różnych formach współdziała i udzielała wyjaśnień Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji oraz Zarządom Telewizji Polskiej S.A. i Polskiego Radia S.A. w sprawach prawnych i organizacyjnych związanych z prowadzeniem kampanii referendalnej w telewizji i radiu, ustalaniem czasu rozpowszechniania audycji referendalnych, nadawaniem ogłoszeń i reklam.

Stosownie do przepisów ustawy audycje referendalne były nadawane: w Telewizji Polskiej w programach 1 i 2 po 600 minut, w programie TV Polonia-300 minut i w każdym programie regionalnym-900 minut; w czterech programach ogólnokrajowych Polskiego Radia w wymiarze 2220 minut, 480 minut w programie dla zagranicy i 1200 minut w każdej spółce radiofonii regionalnej.

Do Państwowej Komisji Wyborczej nie wpłynęły skargi, w trybie art. 52 ust. 2 ustawy, na ustalenia dotyczące podziału czasu antenowego na rozpowszechnianie audycji referendalnych.

5. W związku z zamiarem prowadzenia przez ośrodki badania opinii publicznej sondażu przed lokalami głosowania w celu ustalenia wstępnych nieoficjalnych wyników referendum dla potrzeb tych ośrodków, Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśniła, iż czynności związane z organizowaniem i prowadzeniem badań nie mogą zakłócać przebiegu głosowania. Badania nie mogą być zatem prowadzone w lokalach obwodowych komisji ani w miejscach mogących wprowadzać w błąd głosujących co do faktycznego

miejsca głosowania. Członkowie komisji obwodowych nie mogą uczestniczyć w badaniach, ani udzielać pomocy w czynnościach wykonywanych przez ankieterów. Wyniki badań sondażowych mogą być podane do wiadomości po zamknięciu lokali głosowania w dniu 8 czerwca 2003 r., tj. po godz. 20.00.

6. Państwowa Komisja Wyborcza otrzymała liczne pytania od podmiotów referendalnych, organizacji społecznych i innych podmiotów w sprawie stosowania przepisów ustawy dotyczących prowadzenia agitacji w referendum oraz zachowania ciszy referendalnej, a zwłaszcza w art. 37, 38, 39, 41 i 58 ustawy. Odnosząc się do zgłoszonych wątpliwości co do treści art. 37 i 58 ustawy, Państwowa Komisja Wyborcza wyraziła stanowisko, iż innymi podmiotami, o których mowa w art. 37, nie są konstytucyjne organy państwowe (Prezydent, Prezes Rady Ministrów, Rada Ministrów). Związane z referendum czynności tych organów określone w art. 58 ustawy mają charakter informacyjny i są ważnym uzupełnieniem kampanii referendalnej, mimo, że nie są do niej zaliczane. Trzeba także podkreślić, że zarówno z ustawy o referendum jak i Ordynacji wyborczej wynika, iż kampania referendalna nie ogranicza normalnej działalności organów państwowych. Zgodnie z art. 7 Konstytucji organy te działają na podstawie i w granicach prawa. Realizując przyjęte i mieszczące się w granicach prawa projekty, programy, czy też zamierzenia dotyczące kierunków rozwoju państwa organy te nie tylko informują o istocie i znaczeniu tych przedsięwzięć, ale również dążą do uzyskania społecznego poparcia dla ich realizacji. Jest to istota działalności politycznej organów państwowych mająca swoje umocowanie w Konstytucji i ustawach określających ich kompetencje. Przepisy prawa nie dają podstaw do domagania się od organów państwowych realizujących przed referendum określoną politykę państwową, by w okresie kampanii referendalnej były bierne, czy zdystansowały się wobec dotychczasowej swojej polityki. Przepisy prawa wyborczego, w tym również ustawy o referendum ogólnokrajowym, nie regulują bowiem zadań i sposobu ich wykonywania przez organy państwowe również wówczas, gdy zadania te związane są z przedmiotem referendum. Nie zwierają w szczególności zakazów w omawianym zakresie z wyjątkiem ograniczeń obejmujących okres 24 godzin przed dniem głosowania do zakończenia głosowania, które to ograniczenia mają charakter powszechnie obowiązujący.

W związku z wątpliwościami w sprawie prowadzenia kampanii referendalnej przez członków obwodowych komisji do spraw referendum, Państwowa Komisja Wyborcza zajęła stanowisko, że wprowadzie przepisy ustawy o referendum ogólnokrajowym nie zakazują wprost członkom komisji udziału w kampanii referendalnej, odpowiednio jednak do zadań, obowiązków i uprawnień obwodowej komisji w procesie referendalnym, do członków komisji nie mogą być stosowane przepisy art. 37 ustawy, dopusz-

czające możliwość przedstawiania w kampanii referendalnej swojego stanowiska na zasadzie jak obywatele i inne podmioty. Z brzmienia art. 17 w powiązaniu z art. 92 ust. 1 ustawy wynika, iż mają tu zastosowanie przepisy art. 34 ust. 3 Ordynacji wyborczej i wobec tego członkowie komisji nie mogą prowadzić kampanii referendalnej.

Wyjaśniając rozliczne szczegółowe kwestie dotyczące ciszy referendalnej, Państwowa Komisja Wyborcza podkreślała, iż dozwolone prawnie w okresie ciszy są takie informacje, które przypominając o czynnościach związanych z referendum nie mogą być odczytane przez odbiorców jako nawoływanie do udziału w referendum bądź do określonego sposobu głosowania.

III. Przebieg głosowania oraz ustalenie wyników głosowania i wyniku referendum.

1. Lokale głosowania zostały przygotowane w sposób zgodny z wymaganiami ustawy. Wywieszone w nich były obwieszczenia o utworzonych obwodach głosowania, ich numerach, granicach i siedzibach obwodowych komisji do spraw referendum, plakat informacyjny Państwowej Komisji Wyborczej o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu, informacja o składzie komisji obwodowej. W lokalach głosowania znajdowały się miejsca zapewniające tajność głosowania. Obwodowe komisje otrzymały spisy osób uprawnionych, formularze protokołów głosowania i karty do głosowania. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji i wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej w czasie nocnej przerwy w głosowaniu lokale komisji były zabezpieczone i chronione przez służby wyznaczone przez wójtów. Kontrolę zabezpieczenia prowadziła policja, a także członkowie obwodowych komisji. W celu zapewnienia pomocy obwodowym komisjom i nadzoru nad ich pracą oraz szybkiego reagowania na skargi w dniach 6, 7 i 8 czerwca 2003 r. pełnione były dyżury komisarzy wyborczych i pracowników delegatur Krajowego Biura Wyborczego, a także dyżury w urzędach gmin. W tym samym czasie dyżury pełnili również członkowie Państwowej Komisji Wyborczej oraz Krajowe Biuro Wyborcze. Zgłoszone w dniach głosowania skargi i uwagi nie były liczne, a dotyczyły przede wszystkim spisów uprawnionych do głosowania w obwodach utworzonych w szpitalach oraz innych przypadków wynikających z nieznamości przez osoby zainteresowane przepisów o warunkach głosowania poza miejscem stałego zamieszkania. Zgłaszano także uwagi o niewystarczającej informacji o lokalach głosowania, zwłaszcza w dużych miastach, a także o niedogodnej zmianie usytuowania niektórych lokali głosowania.
2. Lokale głosowania były otwarte od godz. 6.00 do 20.00. Otwarcie lokali i głosowanie przebiegało w zasadzie bez zakłóceń. Wystąpiły pojedyncze opóźnienia otwarcia lokalu i nieliczne zdarzenia przejściowo zakłócające głosowanie. W jednym z obwodów w woj. wielkopolskim podrzucano kopertę z napisem „wonglik”, co spowodowało uru-

chomienie procedury z udziałem policji, straży pożarnej i służb sanitarnych; był to w ocenie policji nieodpowiedzialny wybryk. W kilku obwodach interweniowała policja wobec osób nietrzeźwych, wystąpiły też przypadki niewłaściwego zachowania i dezorganizowania pracy przez samych członków komisji i mężów zaufania. Zdarzenia takie miały jednakże charakter incydentalny, dotyczyły niewielkiego odsetka obwodów i w ocenie komisarzy wyborczych nie spowodowały większych utrudnień dla głosujących i nie miały wpływu na przebieg głosowania.

3. W dniu 7 czerwca 2003 r. do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęły pisma od przewodniczącego Kongresu Ligi Polskich Rodzin i od redaktora naczelnego tygodnika „Najwyższy Czas” zawierające zarzut naruszenia przez wydawcę i redaktora naczelnego dziennika „Rzeczpospolita” art. 39 ust. 1 ustawy, polegającego na opublikowaniu w dniu 6 czerwca 2003 r. materiałów prasowych zawierających elementy kampanii referendalnej, mimo obowiązującego w tym czasie zakazu prowadzenia takiej kampanii. Pisma te Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 7 czerwca 2003 r. przekazała według właściwości Prokuraturze Okręgowej w Warszawie.
4. W wykonaniu art. 32 ust. 4a ustawy, pierwszego dnia głosowania po godz. 20.00 obwodowe komisje do spraw referendum wywiesiły w miejscach łatwo dostępnych dla zainteresowanych, w budynkach, w których mieściły się siedziby komisji, protokoły zawierające informacje o liczbie niewykorzystanych kart do głosowania, liczbie uprawnionych do głosowania i liczbie kart wydanych. Państwowa Komisja Wyborcza za pośrednictwem komisarzy wyborczych zebrała informacje o liczbie uprawnionych do głosowania i liczbie wydanych kart do głosowania i po podsumowaniu tych danych w skali kraju i poszczególnych województw oraz dużych miast podała je na konferencji prasowej w dniu 7 czerwca 2003 r. o godz. 23.40, oraz zamieściła na swojej stronie internetowej. Uprawnionych do głosowania było 29.681.787 osób, wydano 5.228.119 kart do głosowania, co stanowiło 17,61% liczby uprawnionych. Informacja nie uwzględniała danych z dwóch obwodów głosowania, które w wymaganym terminie nie przekazały danych liczbowych.
5. W dniach głosowania w lokalach komisji obwodowej przy wszystkich jej czynnościach mogli być obecni mężowie zaufania wyznaczeni przez uprawnione podmioty referendalne. Mieli oni prawo obserwować wszystkie prace komisji i wносить w tym zakresie uwagi i zarzuty do protokołów głosowania. Mogli także uczestniczyć przy prowadzeniu przez komisję kontroli stanu zabezpieczenia lokali głosowania w czasie nocnej przerwy w głosowaniu z 7 na 8 czerwca 2003 r. Mężowie zaufania mogli być też obecni przy ustalaniu wyników głosowania przez komisarzy wyborczych oraz wyniku referendum przez Państwową Komisję Wyborczą. Według informacji przekazanych

Państwowej Komisji Wyborczej udział mężów zaufania przy czynnościach obwodowych komisji nie był powszechny; jest to związane z trybem powołania komisji, w których skład wchodzi osoby wskazane przez podmioty referendalne, przy czym te same podmioty wyznaczają mężów zaufania. Z protokołów głosowania przekazanych przez komisje obwodowe komisarzom wyborczym wynika, że mężowie zaufania i członkowie komisji obwodowych wnieśli uwagi i zastrzeżenia w około 100 obwodach głosowania. Do wszystkich ustosunkowały się komisje oraz komisarze wyborczy. W ocenie obwodowych komisji i w ocenie komisarzy zgłoszone zarzuty i uwagi były w części nieuzasadnione lub dotyczyły uchybień, które nie miały wpływu na wyniki głosowania. Dotyczyły one w szczególności niewystarczającego zabezpieczenia lokali w czasie nocnej przerwy w głosowaniu, ważności głosów i ważności kart do głosowania, wypadków dopuszczenia do głosowania bez sprawdzenia dokumentu tożsamości bądź bez wymaganego zaświadczenia o prawie do głosowania, głosowania za członka rodziny.

Komisarze wyborczy uznali zasadność nielicznych zarzutów wniesionych przez mężów zaufania i członków komisji obwodowych, np. dopuszczenie do głosowania w zastępstwie uprawnionego na podstawie notarialnie poświadczonego pełnomocnictwa, przechowywanie części kart do głosowania poza lokalem komisji niewystarczająco zabezpieczonym, niedokładne ostemplowanie kart do głosowania pieczęcią obwodowej komisji. Sygnalizowane nieprawidłowości były w miarę możliwości niezwłocznie usuwane przez komisje. Część obwodowych komisji wyrażała jednak opinie, że mężowie zaufania nie byli przygotowani do pełnienia tej funkcji, nie znali przepisów prawnych, zakresu swoich zadań i uprawnień, żądali od komisji różnego rodzaju informacji, a także ingerowali w ich prace utrudniając komisjom wykonywanie ich czynności (sygnalizowały o tym komisje z Białegostoku, Gdańska, Krakowa, Poznania, Warszawy, Wrocławia).

6. Protokoły głosowania w obwodach przewodniczący obwodowych komisji przekazali komisarzom wyborczym. Komisarze wyborczy na podstawie danych z protokołów głosowania w obwodach sporządzili protokoły głosowania na obszarze swojej właściwości. Protokoły te zostały niezwłocznie przekazane telefaksem do Państwowej Komisji Wyborczej, a dane z protokołów przesłane drogą elektroniczną. Następnie protokoły zostały przywiezione w dniu 9 czerwca 2003 r. do Państwowej Komisji Wyborczej. Komisarze wyborczy przy ustalaniu wyników głosowania na obszarze swojej właściwości korzystali ze wspomaganie informatycznego na warunkach i w sposób określony uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 12 maja 2003 r. Do protokołu głosowania sporządzonego przez Komisarza Wyborczego w Bielsku-Białej wniósł zastrzeżenia i uwagi mąż zaufania wyznaczony przez Ligę Polskich Rodzin. Dotyczyły one

zasadności stosowania systemu elektronicznego przy sumowaniu wyników głosowania, z wnioskiem o obowiązkowe dokonywanie sprawdzenia poprawności obliczeń, poprzez kontrolne obliczenia przy użyciu kalkulatora.

W odniesieniu do tych zastrzeżeń Komisarz Wyborczy w Bielsku Białej wyjaśnił, iż tego rodzaju uwagi ten sam mąż zaufania składał także w wyborach do Sejmu i Senatu, negując co do zasady stosowanie systemu elektronicznego. Komisarz potwierdził jednocześnie poprawność działania programu informatycznego i jego zgodność z wytycznymi określonymi w uchwale Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 12 maja 2003 r. dotyczącymi warunków i sposobu wykorzystania techniki elektronicznej w referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Państwowa Komisja Wyborcza odnosząc się do uwag męża zaufania wniesionych do protokołu Komisarza Wyborczego w Bielsku Białej przyjęła bez zastrzeżeń wyjaśnienia Komisarza. Państwowa Komisja Wyborcza przy dokonywaniu obliczeń korzystała ze wspomaganie informatycznego. Przy czynnościach przyjmowania przez Państwową Komisję Wyborczą danych elektronicznych oraz protokołów od komisarzy wyborczych byli obecni mężowie zaufania zgłoszeni przez 12 podmiotów referendalnych. Przy sporządzaniu protokołu wyniku referendum byli obecni mężowie zaufania 4 podmiotów: Stowarzyszenia Patriotycznego „Wola-Bemowo”, Stowarzyszenia „Rodzina Polska”, Stowarzyszenia „Nie dla Unii Europejskiej”, Fundacji „Głos-Fundacja dla Zachowania Polskiego Dziedzictwa”. Nie wnieśli oni uwag do protokołu Państwowej Komisji Wyborczej.

7. Na podstawie protokołów otrzymanych od komisarzy wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 9 czerwca 2003 r. ustaliła wyniki głosowania i wynik referendum. Komisja stwierdziła, że w referendum ogólnokrajowym w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej przeprowadzonym w dniach 7 i 8 czerwca 2003 r. wzięła udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, a większość głosujących udzieliła pozytywnej odpowiedzi („TAK”).

Po sporządzeniu protokołu o wyniku referendum Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła treść obwieszczenia o wyniku referendum i przekazała je do ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Obwieszczenie zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 11 czerwca 2003 r. Nr 103, poz. 953.

Wyniki głosowania ze wszystkich obwodów Państwowa Komisja Wyborcza umieściła w dniu 9 czerwca 2003 r. na swojej stronie internetowej umożliwiając w ten sposób wszystkim zainteresowanym kontrolę prawidłowości danych wprowadzonych do systemu informatycznego z danymi wywieszonymi w lokalach komisji obwodowych, a

także sprawdzenie poprawności obliczeń dokonanych przez komisarzy wyborczych i Państwową Komisję Wyborczą.

W dniu 9 czerwca 2003 r. na Zamku Królewskim wyniki głosowania w referendum i wynik referendum zostały podane w sposób uroczysty do wiadomości publicznej. Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wręczył protokół o wyniku referendum wraz z obwieszczeniem Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu, Prezesowi Rady Ministrów oraz przekazał Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego.

Na podstawie posiadanych dokumentów z głosowania i informacji o jego przebiegu Państwowa Komisja Wyborcza stwierdza, że nieznane są jej inne, niż wymienione w sprawozdaniu, zarzuty dotyczące przebiegu referendum ogólnokrajowego wyznaczonego na dzień 8 czerwca 2003 r. i przeprowadzonego w dniach 7 i 8 czerwca 2003 r.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej

(-) Ferdynand Rymarz

Zastępcy Przewodniczącego

(-) Jan Kacprzak

(-) Stanisław Kosmal

Członkowie

(-) Stefan Jaworski

(-) Andrzej Kisielewicz

(-) Andrzej Mączyński

(-) Zbigniew Szonert

(-) Stanisław Zabłocki

(-) Tadeusz Żyżnowski

Akty prawne związane z referendum:

- 1) uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 kwietnia 2003 r. o zarządzeniu ogólnokrajowego referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 66, poz. 613);
- 2) rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie sposobu sporządzania i aktualizacji spisu osób uprawnionych do udziału w referendum ogólnokrajowym dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich (Dz. U. Nr 74, poz. 669);
- 3) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie sposobu sporządzania spisu osób uprawnionych do udziału w referendum ogólnokrajowym (Dz. U. Nr 74, poz. 670);
- 4) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie sposobu zgłaszania kandydatów do obwodowych komisji do spraw referendum w referendum ogólnokrajowym oraz powoływania komisji (Dz. U. Nr 74, poz. 671 i Nr 80, poz. 730);
- 5) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie zapewnienia Państwowej Komisji Wyborczej wykonywania zadań związanych z nadzorem nad prowadzeniem rejestru wyborców i sporządzaniem spisów wyborców (Dz. U. Nr 74, poz. 672);
- 6) rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie spisu osób uprawnionych do udziału w referendum przebywających za granicą (Dz. U. Nr 74, poz. 674);
- 7) rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie szczególnych wymagań oraz obowiązków kapitana polskiego statku morskiego w zakresie ochrony lokalu obwodowej komisji do spraw referendum w czasie przerwy w głosowaniu (Dz. U. Nr 75, poz. 675);
- 8) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie należności pieniężnych przysługujących członkom obwodowych komisji do spraw referendum w referendum ogólnokrajowym oraz trybu udzielania im dni wolnych od pracy (Dz. U. Nr 75, poz. 676);
- 9) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie ochrony lokali obwodowych komisji do spraw referendum ogólnokrajowego w czasie przerwy w głosowaniu (Dz. U. Nr 75, poz. 677);
- 10) rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie szczególnych wymagań oraz obowiązków konsula w zakresie ochrony lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu (Dz. U. Nr 75, poz. 678);
- 11) rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie trybu postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania audycji re-

ferendalnych, sposobu przygotowania i rozpowszechniania tych audycji oraz sposobu upowszechniania informacji o terminach rozpowszechniania audycji referendalnych w referendum zarządzonym na dzień 8 czerwca 2003 r. w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 75, poz. 680);

- 12) rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie czasu przeznaczanego na rozpowszechnianie audycji referendalnych oraz ramowego podziału czasu w programach ogólnokrajowych i regionalnych w związku z referendum zarządzonym na dzień 8 czerwca 2003 r. w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 75, poz. 681);
- 13) rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 maja 2003 r. w sprawie utworzenia obwodów głosowania w referendum ogólnokrajowym dla wyborców przebywających na polskich statkach morskich (Dz. U. Nr 89, poz. 835);
- 14) rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 16 maja 2003 r. w sprawie utworzenia obwodów głosowania w referendum ogólnokrajowym dla obywateli polskich przebywających za granicą (Dz. U. Nr 89, poz. 840);
- 15) rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z przeprowadzonego referendum ogólnokrajowego (Dz. U. Nr 102, poz. 951);
- 16) zarządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 kwietnia 2003 r. w sprawie obowiązków dowódców jednostek wojskowych w zakresie zapewnienia żołnierzom uprawnień wyborczych (M. P. Nr 22, poz. 331);
- 17) zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 kwietnia 2003 r. w sprawie obowiązków przełożonych funkcjonariuszy Służby Więziennej związanych z realizacją niektórych uprawnień wyborczych (M. P. Nr 22, poz. 332);
- 18) zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie obowiązków przełożonych policjantów, funkcjonariuszy Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Biura Ochrony Rządu oraz ratowników oddziałów obrony cywilnej w zakresie zapewnienia realizacji uprawnień wyborczych (M. P. Nr 22, poz. 333).

Załącznik 2

Uchwały Państwowej Komisji Wyborczej:

- 1) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 kwietnia 2003 r. w sprawie regulaminu Państwowej Komisji Wyborczej (M. P. Nr 20, poz. 301);
- 2) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 kwietnia 2003 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla mężów zaufania w referendum ogólnokrajowym (M. P. Nr 20, poz. 302);

- 3) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 kwietnia 2003 r. w sprawie regulaminu obwodowych komisji do spraw referendum, powołanych do przeprowadzenia referendum ogólnokrajowego (M. P. Nr 20, poz. 303);
- 4) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 kwietnia 2003 r. w sprawie wzorów pieczęci obwodowych komisji do spraw referendum, powołanych do przeprowadzenia referendum ogólnokrajowego (M. P. Nr 20, poz. 304);
- 5) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 kwietnia 2003 r. w sprawie trybu i terminu powoływania obwodowych komisji do spraw referendum dla obwodów głosowania utworzonych za granicą w referendum ogólnokrajowym (M. P. Nr 20, poz. 305);
- 6) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 kwietnia 2003 r. w sprawie trybu i terminu powoływania obwodowych komisji do spraw referendum dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich w referendum ogólnokrajowym (M. P. Nr 20, poz. 306);
- 7) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 kwietnia 2003 r. w sprawie ustalenia wzorów protokołów głosowania i protokołu o wyniku referendum (M. P. Nr 20, poz. 307);
- 8) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 28 kwietnia 2003 r. w sprawie ustalenia wzoru karty do głosowania w referendum ogólnokrajowym w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (M. P. Nr 22, poz. 330);
- 9) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 12 maja 2003 r. w sprawie określenia warunków oraz sposobu wykorzystania techniki elektronicznej w referendum ogólnokrajowym w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, zarządzonym na dzień 8 czerwca 2003 r. (M. P. Nr 25, poz. 366);

- 10) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 19 maja 2003 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji do spraw referendum, dotyczących zadań i trybu przygotowania i przeprowadzenia głosowania oraz sposobu wykonania czynności związanych z przerwą w głosowaniu w referendum wyznaczonym na dzień 8 czerwca 2003 r. (M. P. Nr 27, poz. 383);
- 11) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 19 maja 2003 r. w sprawie ustalenia wzorów protokołów sporządzanych przez komisje obwodowe po zakończeniu głosowania w pierwszym dniu i przed rozpoczęciem głosowania w drugim dniu referendum przeprowadzanego w ciągu dwóch dni (M. P. Nr 27, poz. 384);
- 12) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie zasad drukowania i trybu przekazywania kart do głosowania obwodowym komisjom do spraw referendum w referendum ogólnokrajowym w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (M. P. Nr 28, poz. 387);
- 13) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie zasad sporządzania i trybu przekazywania kart do głosowania dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich w referendum ogólnokrajowym zarządzonym na dzień 8 czerwca 2003 r. (M. P. Nr 28, poz. 388);
- 14) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie zasad sporządzania i trybu przekazywania kart do głosowania dla obwodów głosowania utworzonych za granicą w referendum ogólnokrajowym zarządzonym na dzień 8 czerwca 2003 r. (M. P. Nr 28, poz. 389);
- 15) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji do spraw referendum i dla komisarzy wyborczych w sprawie przekazywania Państwowej Komisji Wyborczej informacji o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz liczbie wydanych kart do głosowania w pierwszym dniu głosowania w referendum ogólnokrajowym zarządzonym na dzień 8 czerwca 2003 r. (M. P. Nr 28, poz. 390);

- 16) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie ustalenia trybu przekazywania komisarzowi wyborczemu właściwemu dla siedziby armatora wyników głosowania i protokołów głosowania z obwodów utworzonych na polskich statkach morskich w referendum ogólnokrajowym (M. P. Nr 28, poz. 391);
- 17) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie ustalenia trybu przekazywania Komisarzowi Wyborczemu w Warszawie wyników głosowania i protokołów głosowania z obwodów utworzonych za granicą w referendum ogólnokrajowym (M. P. Nr 28, poz. 392);
- 18) uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie trybu przesyłania do Państwowej Komisji Wyborczej danych i protokołów głosowania w referendum ogólnokrajowym obejmujących wyniki głosowania z obszaru właściwości komisarza wyborczego (M. P. Nr 28, poz. 393).

* Państwowa Komisja Wyborcza wykonywała jednocześnie zadania wynikające z ustawy o partiach politycznych i ustaw samorządowych.

- Zgodnie z art. 34 ust. 1 i 2 ustawy o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857 ze zmianami) partie polityczne obowiązane są sporządzić za każdy rok i złożyć Państwowej Komisji Wyborczej informacje finansowe o subwencji otrzymanej z budżetu państwa oraz o wydatkach poniesionych z subwencji. Zgodnie natomiast z art. 34 ust. 5 Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza złożone jej informacje w Monitorze Polskim, a następnie w terminie 4 miesięcy od ich złożenia, każdą informację rozpatruje przyjmując ją, bądź - w razie niespełnienia ustawowych wymogów - odrzucając (art. 34a ustawy).

Partie polityczne obowiązane są także do corocznego złożenia Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdań o pozyskanych środkach finansowych oraz wydatkach poniesionych ze środków Funduszu Wyborczego w poprzednim roku kalendarzowym (art. 38 ust. 1), które - podobnie jak informacje o subwencji - podlegają ogłoszeniu w Monitorze Polskim.

Wykonując te zadania Państwowa Komisja Wyborcza ogłosiła w Monitorze Polskim z dnia 2 czerwca 2003 r. Nr 31, poz. 416 i 417 komunikaty:

- w sprawie informacji finansowych partii politycznych o otrzymanej subwencji i o poniesionych wydatkach w 2002 r.,
- w sprawie sprawozdań o źródłach pozyskania środków finansowych przez partie polityczne w 2002 r.

Obowiązek złożenia informacji o otrzymanej subwencji miało 10 partii politycznych, które w wyborach do Sejmu RP przeprowadzonych 23 września 2001 r. spełniły warunki określone w art. 28 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o partiach politycznych tj. jako samodzielne komitety wyborcze uzyskały w skali kraju co najmniej 3% ważnych głosów, albo w ramach utworzonej koalicji uzyskały w skali kraju co najmniej 6% ważnych głosów.

Do złożenia sprawozdań o pozyskanych środkach i wydatkach z Funduszu Wyborczego było zobowiązanych 73 partie polityczne.

- Kontynuując rozpatrywanie sprawozdań finansowych z wyborów samorządowych rozpatrzyła kolejne sprawozdania 16 komitetów wyborczych, z których 12 sprawozdań przyjęła, a 4 sprawozdania odrzuciła.
- W związku ze zgłoszonymi pytaniami dotyczącymi wypłacania subwencji dla partii politycznych oraz tworzenia Funduszu Eksperckiego, wyjaśniła:

- Zgodnie z art. 29 ust. 3 ustawy dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych podstawę wypłacenia subwencji stanowi złożenie przez organ partii politycznej statutowo uprawniony do jej reprezentowania na zewnątrz, w terminie do 31 marca każdego roku, wniosku o wypłacenie subwencji na dany rok, sporządzonego na urzędowym formularzu i potwierdzonego przez Państwową Komisję Wyborczą w przedmiocie uprawnienia do subwencji oraz jej wysokości.

Uprawnienie partii politycznej do subwencji jest potwierdzane na podstawie uzyskanego w wyborach do Sejmu wyniku wyborczego (art. 28 ust. 1 ustawy) oraz ustalenia, że partia wywiązała się z obowiązku złożenia informacji finansowej za 2002 r., zgodnie z art. 34 ust. 1 i 2 ustawy oraz, że wywiązała się z obowiązku złożenia sprawozdania, o którym mowa w art. 38 ust. 1 ustawy, a dokumenty dotyczące sprawozdawczości finansowej nie zostały odrzucone.

Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje informację finansową i sprawozdanie finansowe oraz postanawia o ich przyjęciu lub odrzuceniu w terminie 4 miesięcy od daty złożenia (art. 34a ust. 1 i art. 38a ust. 1 ustawy).

Należy podkreślić, że zbieżność ustawowych terminów składania rocznych informacji i sprawozdań finansowych oraz wniosków o wypłacenie subwencji, z datą upływu pierwszego kwartału powoduje, iż wypłacenie pierwszej kwartalnej raty subwencji za dany rok w terminie określonym w § 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 18 lutego 2003 r. w sprawie wypłacania z budżetu państwa subwencji przysługującej partiom politycznym (Dz. U. Nr 33, poz. 267) jest praktycznie niemożliwe. Terminu wypłaty pierwszej i kolejnych kwartalnych rat subwencji w drugim roku kadencji i pozostałych latach nie określają też przepisy ustawy o partiach politycznych.

- Zgodnie z art. 30 ust. 3 ustawy o partiach politycznych partia polityczna, która otrzymuje subwencję obowiązana jest przekazać na Fundusz Eksperycki co najmniej 5% i nie więcej niż 15% środków subwencji. "Rozliczenie się" partii z Funduszu Eksperyckiego następuje w skali rocznej w trybie art. 34 ustawy.
- Odpowiadając na pytania dotyczące przepisów ustaw wyborczych i samorządowych wyjaśniła:
  - w sprawie wygaśnięcia mandatu radnego z powodu prawomocnego skazania radnego za przestępstwo umyślne wskazała, że przepis art. 190 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r.-Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw stanowiący, iż wygaśnięcie mandatu radnego następuje wskutek prawomocnego skazującego wyroku sądu orzeczonego za przestępstwo

umyślne dotyczy prawomocnego skazania radnego, który sprawuje mandat. Przepis ten nie odnosi się do sytuacji, gdy osoba wybrana na radnego, przed wyborem była prawomocnie skazana za przestępstwo umyślne.

- w sprawie wygaśnięcia mandatu radnego rady powiatu, który złożył ślubowanie radnego pełniąc funkcję burmistrza miasta, którą pełnił po zakończeniu kadencji, do czasu złożenia ślubowania przez wybranego burmistrza wyraziła opinię, że pełnienie przez burmistrza jego funkcji po upływie kadencji, do czasu objęcia obowiązków przez wybranego burmistrza, na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami) nie jest równoznaczne z członkostwem w organie innej jednostki samorządu terytorialnego, o którym mowa w art. 21 ust. 8, pkt 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. Nr 142, poz. 1592 ze zmianami) ponieważ ma charakter przejściowy. Zakaz łączenia funkcji burmistrza i radnego dotyczy osoby wybranej radnym i burmistrzem na tą samą kadencję. W związku z tym brak jest podstaw do zastosowania art. 190 ust. 2a Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw.
- w sprawie prowadzenia kampanii wyborczej w wyborach ponownych wyjaśniła, że w wypadku, gdy sąd orzekając o nieważności wyborów do rady powiatu postanowi o przeprowadzeniu wyborów ponownych od momentu głosowania, komitety wyborcze utworzone dla wyborów unieważnionych mogą prowadzić kampanię wyborczą, która rozpoczyna się z dniem podania do publicznej wiadomości zarządzenia wojewody o przeprowadzeniu wyborów ponownych i ulega zakończeniu na 24 godziny przed dniem wyborów.

W związku z udziałem w wyborach ponownych komitetowi wyborczemu przysługuje odrębny limit wydatków na kampanię wyborczą, wyliczony w sposób określony w art. 83e ust. 2 i 3 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. Komitet wyborczy uczestniczący w wyborach ponownych składa oddzielne sprawozdanie finansowe z wyborów poprzedzających wybory ponowne i oddzielne sprawozdanie finansowe z przychodów i wydatków związanych z udziałem w wyborach ponownych. Właściwymi do rozpatrywania sprawozdania finansowego danego komitetu wyborczego z wyborów ponownych jest organ wyborczy (Państwowa Komisja Wyborcza lub komisarz wyborczy), który jest właściwy do rozpatrzenia sprawozdania finansowego tego komitetu z wyborów, których unieważnienie było przyczyną przeprowadzenia wyborów ponownych.

- w sprawie stałego zamieszkiwania oraz wygaśnięcia mandatu radnego wskutek utraty prawa wybieralności wskazała, iż na gruncie Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw pojęcie „stałe zamieszkiwanie” nie jest tożsame z pojęciem „zameldowanie na pobyt stały”. Zgodnie z art. 9 przywołanej ustawy przy ustalaniu faktu stałego zamieszkania stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego. Artykuł 25 k.c. stanowi natomiast, że miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu.

Zgodnie z art. 190 ust. 1 pkt 3 Ordynacji wygaśnięcie mandatu radnego następuje wskutek utraty prawa wybieralności. Jeżeli rada ustali, że w trakcie pełnienia mandatu radny stracił prawo wybieralności wówczas jest zobowiązana do podjęcia uchwały w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia jego mandatu, niezależnie czy w chwili podejmowania uchwały radny posiada to prawo czy też nie.

Artykuł 190 ust. 2 Ordynacji zobowiązuje radę do stwierdzenia wygaśnięcia mandatu radnego najpóźniej w 3 miesiące od wystąpienia przyczyny jego wygaśnięcia. Jednakże przepis ten nie oznacza, że rada traci możliwość podjęcia uchwały w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu po jego upływie.

Należy również zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 191 Ordynacji od uchwały rady o wygaśnięciu mandatu radnego z powodu utraty prawa wybieralności zainteresowanemu przysługuje odwołanie do właściwego sądu okręgowego. W przypadku oddalenia przez sąd okręgowy odwołania wygaśnięcie mandatu radnego następuje z dniem wydania przez sąd orzeczenia.

- w sprawie procedury przeprowadzenia referendum lokalnego w sprawie odwołania rady gminy i wójta, wyjaśniła, że stosownie do art. 5 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz. U. Nr 88, poz. 985 z późn. zmianami) referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) nie przeprowadza się przed upływem 12 miesięcy od dnia wyborów. Nie ma znaczenia czy wójt (burmistrz, prezydent miasta) został wybrany po raz pierwszy, czy też pełnił tę funkcję wcześniej.

Zgodnie natomiast z art. 5 ust. 1a i 1b tej ustawy wniosek mieszkańców gminy o przeprowadzenie referendum może dotyczyć odwołania rady gminy i wójta (burmistrza, prezydenta miasta) albo odwołania jednego z tych organów, a ponadto referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) może być przeprowadzone także z inicjatywy rady gminy. Z uwagi na powyższe odwołanie wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w wyniku referendum prze-

prowadzonego z inicjatywy rady gminy bądź na wniosek mieszkańców dotyczący jego odwołania nie skutkuje odwołaniem rady gminy.

INFORMACJE PRAWNE

- * W Dzienniku Ustaw Nr 85, poz. 782 z dnia 16 maja 2003 r. została ogłoszona ustawa z dnia 10 maja 2003 o zmianie ustawy o referendum ogólnokrajowym. Wprowadzone zmiany dotyczą art. 32 i art. 41 ustawy.

WYMIANA DOŚWIADCZEŃ Z ZAGRANICĄ

- * W dniach 10 - 12 maja 2003 r. Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej Kazimierz Wojciech Czaplicki i Romuald Drapiński - Wicedyrektor w Zespole Prawnym i Organizacji Wyborów przebywali, na zaproszenie Centralnej Komisji Wyborczej Litwy, na obserwacji referendum w sprawie przystąpienia Litwy do Unii Europejskiej.
- * W dniach 15 - 18 maja 2003 r. na zaproszenie Departamentu Wyborów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej, delegacja Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego w osobach sędziego S. Jaworski, sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki i dyrektor delegatury KBW w Warszawie A. Lubaczewska przebywała na obserwacji referendum unijnego na Słowacji.
- * Obserwatorami referendum akcesyjnego przeprowadzonego w dniach 7 - 8 czerwca 2003 r. w Rzeczypospolitej Polskiej były delegacje organów wyborczych 5 państw: Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Litwy, Łotwy i Słowacji.